1954 1960 2007

Merkez Bankası'nın Bastığı İlk Kağıt Parada Alarko'nun Katkısı



1950'li yılların sonunda Alarko mühendislik yönünü öne çıkartıyor ve yaptığı kaliteli işlerle piyasada "teknik bir firma" olarak tanınıyordu. Bu koşullarda alınan Merkez Bankası hava koşullandırma işi Üzeyir Garih'in değerlendirmesi ile "Alarko'nun müteahhitlik ve sanayicilik hayatında önemli bir sıçrama tahtası" oldu.

Türkiye'de bir banknot matbaası kurulması çalışmalarına 1930'lu yılların sonlarına doğru başlanmış, ancak İkinci Dünya Savaşı nedeniyle çalışmalara devam edilememişti. 1951 yılında yeniden başlatılan banknot matbaası kurma işi 1958 yılında tamamlanmıştı. Türkiye Cumhuriyeti kendi matbaasında ilk kağıt parasını basmaya hazırlanıyordu.

Üzeyir Garih bu ortamda Merkez Bankası işinin alınması ve gerçekleştirilmesini şöyle anlatıyor: "1958 sonbaharında bir gece şantiyeden eve dönmüştüm. Eşim iki polis memurunun geldiğini, beni aradıklarını, gece saat 22.00'de tekrar geleceklerini söyledi. O günlerde Türkiye'de politik ortam oldukça karışıktı. Endişeyle bekledim. Saat 22.00'de gelen memurlar ertesi sabah pazar günü beni saat 7.00'de alıp "derdest" Ankara'ya götürme durumunda olduklarını söylediler. "Derdest" kelimesini ilk olarak o anda duymuştum. Ne ifade ettiğini pek bilmeden bir paket gibi gönderileceğimi anlamıştım. O gece eşimi ve bir yaşındaki kızımı babasının evine götürdüm. Birkaç gün içinde benden haber alamazlarsa durumu bir şekilde soruşturmalarını rica ederek ve telaşlandırmamaya çalışarak eve dönüp yattım. Sabah 7.00'de hazırdım. Polis memurları beni havaalanına götürerek üzerinde başbakanlık mühürlü bir bilet verdiler ve uçağın ön sırasına oturtup ayrıldılar".

Üzeyir Garih Bey endişeler içinde Ankara Esenboğa Havaalanı'na indiğinde iki kişi tarafından karşılanır. Karşılayan görevliler kendisine çok saygılı davranırlar. Birlikte arabaya binerler. Üzeyir Bey nereye gittiklerini sorar, "Merkez Bankası'na" yanıtını alınca hayli şaşırır. Pazar günü Merkez Bankası'nda ne olabilir? Ancak karşılayıcıların saygılı durumu "yüreğine biraz su serper".

Üzeyir Garih Bey sonraki gelişmeleri şöyle anlatıyor: "Merkez Bankası'nda beni, sonradan yönetim kurulu toplantı odası olduğunu öğrendiğim, büyük salona aldılar. Kristal mürekkep hokka takımları, muazzam masa ve zengin mefruşat beni çok etkilemişti. Endişelerim kaybolmuştu. Bir süre bekledikten sonra kapı açıldı, içeriye 8-10 kişi girdi. Sümerbank'tan tanıdığım Selahattin Pasiner ve Bayındırlık Bakanlığı'ndan tanıdığım Vehbi Ekesan ile Cenan Sahir Silan beylerin heyette bulunmaları beni o an rahatlattı. Heyet başkanı kendisini Merkez Bankası Guvernörü Tandoğan olarak tanıttı".

Tandoğan, banknot matbaasının hazır olduğunu ve Başbakan Menderes'in emri ile ilk kağıt paranın basılacağını, ancak banknot matbaasında klima tesisatının gereği gibi yapılmadığı için baskıda renklerin üst üste bindiğini, klima tesisatını onarmak için ertesi gün akşamına kadar bir teklif beklediklerini, Pasiner, Ekesan ve Silan'dan aldığı bilgiye göre Alarko'nun bunu yerli olanaklarla yapacak en iyi yerli firma olduğunu söyler. Üzeyir Bey rahatlar. O anda ilk düşüncesi "yıldırım telefonla" ailesine endişelenecek bir sey olmadığını bildirmek olur.

Üzeyir Garih Bey'in emrine bir araba ve iki teknisyen verilir. Üzeyir Bey büyük bir heyecanla işe koyulur. 426 bin TL teklif hazırlar.

Üzeyir Bey bundan sonraki gelişmeleri şöyle anlatıyor: "Niyetim pazarlık sırasında 26 bin TL tenzilat yapmaktı. Ertesi gün akşamüstü müzakereye oturduk. Beklediğim gibi fazla incelemeye lüzum görmeden bir tenzilat istediler. Cevap vermeye fırsat bulmadan Cenan Sahir Silan, 'Bu işi 425 bin TL'ye yuvarla gitsin' deyince epey şaşırdım. Sözleşmeyi teklif kabul şeklinde imzalayıp dışarı çıkarken son derece akıllı ve zeki bir kişi olan Silan, "Belki 400 bin TL'ye inerdin, ancak bu işin süratli, kaliteli ve sonuç verici olarak yapılmasını isteriz. Rahat çalışmayan müteahhit iyi iş yapamaz. Fiyatın rahat. Kendini göster. Fiyatın rahatlığı tüm ilgililer için bir avantajdır. Ancak bunu anlayan idare az" dedi. Tüm müteahhitlik hayatımız boyunca bu sözlerin doğruluğu hep kanıtlandı".

Alarko, Merkez Bankası banknot matbaası tesislerini, yerli olanaklarla 5 ayda tamamen bitirir. Fevkalade başarılı bir tesis kurulur. Tüm ilgililer takdir ve tebriklerini belirtirler. Tesis çok uzun süre çalışır. Başarıyla kağıt para basımı gerçekleşir. Alarko'nun, Türkiye Cumhuriyeti için özel bir anlamı olan bu işte mütevazı ancak kritik bir katkısı olur.

Üzeyir Bey bu işin Alarko bakımından anlamını şöyle değerlendiriyor. "Bu işin ödülünü yalnız bu işten kazandığımız para ile değil bize açtığı ufuklarla da gördük. Merkez Bankası yönetimi bundan sonra bir çok büyük işi ve tesisatı ihalesiz olarak, bir devlet şirketi olan Ankara İmar Şirketi kanalı ile bize dolaylı olarak verdi. Yalnız iyi ve rahat iş yapmakla kalmadık bir çok değerli dost edindik. Merkez Bankası Banknot Matbaası'nın tesisat taahhüdü Alarko'nun müteahhitlik ve sanayicilik hayatında önemli bir sıçrama tahtası olmuştu".

Alarko artık iş dünyasındaki yerini sağlamlaştırmıştı; yeni ufuklara açılabilirdi.



Ankara'da Ulus'ta bulunan Merkez Bankası'nın ilk binası (solda). Merkez Bankası Banknot Matbaası'nda basılan ilk kağıt para olan E5 emisyonu grubundan 100 liralığın ön ve arka yüzü (altta solda). Kağıt para basımında kağıdın ve baskının kalitesi için matbaa ve depo alanlarında nem ve sıcaklık kontrolü özel bir önem taşıyor.



